

Секція 2

Повоєнний розвиток регіонів України: сучасний стан, виклики та цивілізаційні тренди

УДК 338.14:

Біла Ірина Сергіївна,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-2000-619X

ЕКОНОМІКА ВІЙНИ В УКРАЇНІ: НАСЛІДКИ І МОЖЛИВОСТІ

24 лютого 2022 року кардинально змінило життя українців: принципово трансформувалися буденність, соціальна взаємодія, відношення до влади, патерни поведінки. Якщо у 1991 році перед Україною був виклик, чи зможе вона встояти як незалежна держава, то тепер, через 30 років, риторика змінилась, основним викликом цієї війни є змога української держави вижити, залишитися дієздатною та створити такий економічний базис, що дозволить раз і на завжди долучитися до європейської спільноти, розірвавши болючі зв'язки з радянським минулим.

Втрати економіки України є значними. Тільки за офіційними статистичними даними падіння ВВП у 2022 році склало 29,1 % [1], і не дивлячись на прогнозоване зростання ВВП у 2023 році, економічна реальність залишається складною та турбулентною.

Аналізуючи наслідки воєнної агресії РФ для економіки України варто, на наше переконання зупинитися на таких важливих моментах:

1) Війна негативно вплинула на бізнес. Серед основних «тригерів», які відчув бізнес можна відмітити:

➤ втрати персоналу і збільшення дефіциту висококваліфікованих кадрів (внаслідок міграційних процесів, внутрішніх переміщень, залучення працівників до лав ЗСУ чи місцевої оборони, участі у волонтерській діяльності, релокації підприємств тощо);

➤ зменшення рівня завантаженості виробничих потужностей (станом на початок листопада 2023 року рівень завантаженості виробничих потужностей промислових підприємств України в середньому становив 62,9% [2]);

Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції
«Сталий розвиток міст та регіонів України в рамках Європейської інтеграції»

➤ енергетичні проблеми, які зумовлені обстрілами енергетичної інфраструктури (згідно звіту програми розвитку ООН станом на 30 квітня 2023 року загальна потужність генерації, тобто вироблення електрики, зменшилася більш ніж удвічі. За оцінками Світового банку, збитки, завдані інфраструктурі електро-, газо-, теплопостачання та видобутку вугілля, перевищують 10 млрд доларів США [3]);

➤ зміна логістики (втрати зупинки підприємств та часткова руйнація «ланцюгів» постачання за різними підрахунками на місяці складають 7-10 млрд доларів – це нестворене ВВП [4]);

➤ непомірні втрати металургійних підприємств (металургійна промисловість скоротилася на 70% у 2022 році внаслідок руйнування та тимчасової окупації виробничих потужностей; розірваних виробничих ланцюгів вертикально інтегрованих компаній та блокування логістичних шляхів що ускладнило та збільшило ціну транспортування продукції [5]);

➤ звуження інвестиційного попиту (останнє зумовлено високими процентними ставками при достатньо високому кредитному попиті, складними умовами отримання кредитів. Діюча державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» хоч і дозволила більш ніж 50 тис. підприємств сільського господарства, торгівлі та промисловості отримати понад 154 млрд грн, однак повністю не здатна покрити потребу в кредитних ресурсах [6]);

➤ значні втрати агросектору (останні пов'язані із зменшенням посівних площ; знищенням транспортної інфраструктури і крадіжки с/г технік; руйнування складів із паливом, необхідним для посівної; знищення зерносховищ та продовольчих складів. Аграрний сектор зазнав 40,2 млрд дол. прямих та непрямих збитків внаслідок повномасштабної війни [7].

Розглядаючи вплив війни на бізнес в Україні варто відмітити, що нестабільне середовище продукує не тільки негативні наслідки для його життєдіяльності та несе високі ризики, але й дає надії на позитивне зростання, поштовхи та стимули для розвитку. Останнє підтверджує дослідження Gradus Research «Український бізнес та суспільство під час війни» (травень 2023 року) згідно якого, не дивлячись на те, що 31 % респондентів очікують, що війна триватиме понад 5 років, 50 % бізнесу працює як і раніше; 29 % бізнесу частково або повністю трансформувалася; 70 % лишається в межах України [8].

Секція 2

Повоєнний розвиток регіонів України: сучасний стан, виклики та цивілізаційні тренди

2) Війна негативно вплинула на сектор домогосподарств. Серед основних «тригерів», які він відчув можна відмітити:

➤ погіршення якості життя (згідно з дослідженням Gradus Research, у травні 2023 року 85 % опитуваних зазначили про недостатній дохід для забезпечення якісного життя; 53 % опитуваних мають дохід менше 10 000 грн; незадоволених рівнем безпеки 47 %, наявним правовим полем та регулюванням – 31 %, освітньою системою – 30 %, системою охорони здоров'я – 40 %, екологічною ситуацією – 55 % [9]);

➤ еміграція населення, що стає загрозою для майбутньої відбудови економіки (за даними Центру економічної стратегії, станом на кінець червня 2023 року за межами України через війну перебуває 5,6–6,7 млн українців. Значна частка українських біженців втратила велику частину своїх доходів після початку повномасштабного вторгнення. За кордоном можуть залишитись від 1,3 млн до 3,3 млн українців, що пов'язано із тривалістю воєнних дій та подальшою адаптацією біженців до життя за кордоном. Неповорнення емігрантів матиме суттєвий вплив на вітчизняну економіку – втрата від 2,7 до 6,9 % ВВП щороку [10]);

➤ помірне зростання реальних доходів та поглиблення нерівності в доходах домогосподарств (фінансовий стан домогосподарств поступово поліпшується у 2023 році, порівняно із попереднім роком, що пов'язано із бюджетною підтримкою, поступовим підвищенням заробітної плати працівникам приватного сектору [11]. Однак, варто зазначити, що фінансовий стан домогосподарств залишається складним за рахунок накопичених боргових зобов'язань, інфляційного тиску, високого рівня тіньової економіки тощо);

➤ зменшення споживання домогосподарств без зростання обсягів заощаджень (обсяг кінцевих споживчих витрат домогосподарств скоротився у 2022 році на 10% порівняно із 2021 роком [12], а ситуація із заощадженнями населення є критичною, що звужує простір для забезпечення внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту, необхідних для відбудови економіки);

➤ переформатування ринку праці (останнє пов'язано в т.ч. з підвищенням вразливості працівників; із змінами в пропозиції праці – підвищеною смертністю людей працездатного віку, збільшенням чисельності мігрантів за кордон, зростанням числа працівників з обмеженими можливостями, збільшенням пропозиції жінок на ринку праці, в т.ч. через відкладення шлюбу та народження дітей через війну, тощо).

**Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції
«Сталий розвиток міст та регіонів України в рамках Європейської інтеграції»**

Зміни, які відчувають на собі домогосподарства України, несуть певні ризики для їх майбутнього. Однак, не зважаючи на випробування, домогосподарства цілком раціонально оцінюють поточну ситуацію і розвиток подій, продовжують бути оптимістично налаштовані на зміни, шукають механізми адаптації до труднощів – економія грошових ресурсів, дистанційна зайнятість, знаходження додаткових джерел доходів, поширення самозайнятості громадян, організація онлайн-навчання школярів, формування активної громадянської позиції тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. У процесі відбудови України знадобляться великі обсяги якісних будівельних матеріалів: але зараз галузь в кризі. URL : <https://uspp.ua/news/ostanni-novynu/2019/u-protsesi-vidbudovy-ukrainy-znadobliatsia-velyki-obsiahy-iakisnykh-budivelnykh-materialiv-ale-zaraz-haluz-v-kryzi>
3. Данилишин Б. Податки, валюта, бюджет, очікування бізнесу. У якому стані економіка України входить у зиму. URL : <https://glavcom.ua/economics/finances/podatki-valjuta-bjudzhet-ochikuvannja-biznesu-u-jakomu-stani-vkhodit-u-zimu-ekonomika-ukrajini-967077.html>
4. Стасюк А. Ймовірність блекауту не перевищує 15–20 %. Чи готова українська енергетична система до нових обстрілів РФ. URL : <https://suspilne.media/581851-jmovirnist-blekautu-ne-perevisue-15-20-ci-gotova-ukrainska-energeticna-sistema-do-novih-obstriliv-rf/>
5. Криволап К. Як війна змінила економічну географію країни. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/10/19/705648/>
6. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році. URL : <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analika/>
7. Українське сільське господарства зазнало \$40,2 мільярда збитків через війну – KSE. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3712702-ukrainske-silske-gospodarstva-zaznalo-402-milarda-zbitkiv-cerez-vijnu-kse.html>
8. Український бізнес та суспільство під час війни: Gradus Research. URL : <https://gradus.app/uk/open-reports/>

Секція 2

Повоєнний розвиток регіонів України: сучасний стан, виклики та цивілізаційні тренди

---

9. Як змінився рівень якості життя в Україні через війну: Gradus Research. URL : <https://gradus.app/uk/open-reports/>

10. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт / Вишлінський Г., Михайлишина Д., Самойлюк М., Томіліна М. ; Центр економічної стратегії. URL : <https://ces.org.ua/category/research-list/page/3/>

11. Інфляційний звіт. Жовтень 2023 / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q4.pdf?v=6

12. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>